

Het meerjarenonderzoek Onafhankelijkheid, Dekolonisatie, Geweld en Oorlog in Indonesië, 1945 – 1950.

Inleiding

‘Wetenschappelijk debat en wetenschappelijk onderzoek in het bijzonder zijn gebaat bij discussie en kritiek.’ aldus Minister van Buitenlandse Zaken, Stef Blok in zijn brief van 15 augustus 2019 aan de Voorzitter van de Tweede kamer.

Standpunten van onderzoekers die participeren in het onderzoek duiden op een politieke opvatting over geschiedschrijving.

Een dergelijke opvatting heeft het grote risico dat de onderzoekers zullen functioneren als een politiek denkende groep die de eigen opvattingen volgt en andersluidende opvattingen onwenselijk vindt en buitensluit.

Als een wetenschappelijk methode ontbreekt die voldoet aan de vijf principes van wetenschappelijke integriteit, is het niet waarschijnlijk dat het resultaat van het onderzoek wel wetenschappelijk is. Het is evenmin waarschijnlijk dat het niet respecteren van die principes leidt tot een onafhankelijk onderzoek.

Conclusies

1. De onderzoeksopzet wijkt op een aantal punten sterk van hetgeen het kabinet als wenselijk integraal onderzoek heeft aangegeven;
2. De onderzoeksopzet is niet gebaseerd op een wetenschappelijk onderzoeksmodel dat voldoet aan de vijf principes van wetenschappelijke integriteit;
3. Het eenzijdige boek van Rémy Limpach is tot uitgangspunt gekozen van het onderzoek; dat is niet passend voor een onafhankelijk onderzoek en een wetenschappelijke aanpak;
4. De centrale termen van het onderzoek zijn niet duidelijk omschreven; een dergelijke omschrijving is essentieel voor het wetenschappelijk karakter van het onderzoek;

5. Een aantal onderzoekers volgt bij het onderzoek uitgesproken politieke opvattingen omtrent het te onderzoeken onderwerp; dat is niet passend voor een onafhankelijke en wetenschappelijke aanpak;
6. Rond het onderzoek is sprake van een gesloten sfeer. De website www.indie40-45.org is eenzijdig opgezet, gesloten van karakter en publieksonvriendelijk. De discussie met andersdenkende auteurs wordt niet gezocht, maar genegeerd;
7. Het onderzoek gaat richting eenzijdigheid met als centraal onderwerp, de aard, omvang, oorzaken én impact van het Nederlandse geweld;
8. De 'Bersiaps' en het Indonesische geweld verdwijnen naar de achtergrond;
9. Het onderzoek zal naar het zich thans laat aanzien geen adequate antwoorden gaan geven op de vragen: 'Wat is er gebeurd?' en 'Waarom is het gebeurd?'
10. De onderzoeksopzet lijkt gericht te zijn op het herschrijven van de geschiedenis van de dekolonisatieperiode 1945 – 1950 op basis van de huidige maatschappelijke inzichten en perspectieven;
11. Het doel daarvan is dat Nederland zich rekenschap geeft van destijds gemaakte fouten;
12. Het gevolg daarvan is dat de Nederlanders worden opgezadeld met een eeuwig durende schade, schuld en afschuw;
13. De historische waarheid wordt zo aan het zicht onttrokken;
14. De belangen van de Indische-Nederlanders, onze Molukse gemeenschap, de veteranen en de overige Nederlanders worden zo opgeofferd aan deze vorm van ideologische geschiedschrijving;
15. Zo leidt dit onderzoek niet tot versterking van onze samenleving door inzicht in de historische waarheid, maar tot het erin aanbrengen van een splijtzwam.

Toelichting

Het kabinet

Op 2 december 2016 hebben de Ministers van Buitenlandse Zaken, van Defensie en de Staatssecretaris van Volksgezondheid, welzijn en Sport aan de Tweede kamer een brief geschreven.

Daarin delen zij mee een onderzoek naar de dekolonisatie van Nederlands Indië 1945 – 1950 financieel mogelijk te willen maken.

Het dient een breed opgezet onderzoek te zijn naar de context van het geweldgebruik en de periode van dekolonisatie.

Het dient juist ook aandacht te geven aan de moeilijke context waarin Nederlandse militairen moesten opereren, het geweld aan Indonesische zijde, de inzet waarbij geweld geen of nauwelijks een rol speelde en de verantwoordelijkheid van de politieke, bestuurlijke en militaire leiding.

Tevens moet het onderzoek ingaan op het leed van de slachtoffers en nabestaanden van de ‘Bersiap”, een periode gekenmerkt door een gezagsvacuüm waarin veel slachtoffers vielen onder diverse bevolkingsgroepen, die weinig erkenning kregen in onderzoek en publicaties.

Dat onderzoek dient zich niet te beperken tot de geweldspleging door alle partijen, doch nadrukkelijk in te gaan op de brede context van de naoorlogse dekolonisatie

Het onderzoek dient een integrale benadering te hanteren en dieper in te gaan op zaken die aan bod kwamen in de studie van Rémy Limpach.

Ook de politieke besluitvorming in Den Haag over de dekolonisatie, de brede steun in Nederland voor het behoud van de relatie met Nederlands-Indië/Indonesië en de uitzending en het optreden van de Nederlandse militairen, de beperkte informatievoorziening, als ook de nasleep na 1949 en de veteranennazorg, verdienen nader onderzoek.

Het kabinet geeft uitdrukkelijk aan bereid te zijn een financiële bijdrage te verlenen als het onderzoek aan al deze voorwaarden voldoet.

Bij brief van 23 februari 2017 aan de Voorzitter van de Tweede Kamer bevestigt de Minister van Buitenlandse Zaken deze voorwaarden. Hij geeft aan dat het een onafhankelijk onderzoek dient te zijn 'waarover het kabinet een oordeel zal vellen nadat het volledig is afgerond en het geheel van de resultaten kan worden gewogen.'

Uit algemene middelen wordt EUR 4,1 miljoen beschikbaar gesteld voor dit onderzoek. Zo wordt op de subsidieaanvraag van het KITLV, NIMH en NIOD een positieve beslissing genomen.

De onderzoeksopzet

Met de onderzoeksopzet van 9 februari 2017 wordt op 1 september van start gegaan.

Het is opmerkelijk dat deze opzet op verscheidene onderdelen in strijd is met het door het kabinet gewenste kader.

De titel van de onderzoeksopzet is: Dekolonisatie, geweld en oorlog in Indonesië, 1945 – 1950.

Betekenis van 17 augustus 1945

In de titel komt het woord, 'oorlog' en de aanduiding, 'in Indonesië, 1945 – 1950' voor.

Dat betekent dat het onderzoek er van lijkt uit te gaan dat vanaf 17 augustus 1945 Indonesië als een soevereine en onafhankelijke staat bestaat.

Immers 'oorlog' is er alleen tussen onafhankelijke en soevereine staten.

Tot 27 december 1949 was er echter geen sprake van zo'n Indonesië en dus ook niet van een 'oorlog'.

De onderzoeksopzet heeft hier dus al een standpunt ingenomen terwijl het onderzoek nog moet beginnen. Bovendien is dat standpunt feitelijk en juridisch onjuist.

Oorlog?

In de onderzoeksopzet wordt meermalen de terminologie 'oorlog', 'dekolonisatieoorlog', 'oorlogvoering' en zelfs 'oorlogsmisdaden' gebruikt. Dit duidt erop dat het onderzoek op een vooringenomen en eenzijdige wijze te werk gaat. In de kabinetsbrief komt het begrip 'oorlog' helemaal niet voor.

Nu er geen sprake was van ‘oorlog’ is het gebruik van deze terminologie niet wetenschappelijk maar politiek van aard.

Structureel grensoverschrijdend geweld?

In de onderzoeksopzet wordt de studie van Rémy Limpach, *De brandende kampongs van generaal Spoor*, 2016, tot uitgangspunt genomen, dat de Nederlandse militairen tijdens deze periode ‘structureel grensoverschrijdend geweld’ zouden hebben gebruikt. Limpach heeft zelf aangegeven een eenzijdig onderzoek te hebben uitgevoerd en zijn oordelen te hebben geveld op grond van eigen morele en politieke inzichten en opvattingen. Hij noemt dat zelf een kwalitatief onderzoek.

De keuze voor de studie van Limpach duidt op eenzijdigheid van het onderzoek. In de kabinetsbrief werd notabene gezegd dat de onderdelen van de studie van Limpach nader moeten worden onderzocht. Die studie kan dus volgens het kabinet geen uitgangspunt zijn. De onderzoeksopzet lapt die voorwaarde van het kabinet aan zijn laars.

Dat de inzet van een (deel van de) krijgsmacht altijd een structureel karakter heeft, lijkt de onderzoekers te ontgaan. Welke betekenis heeft het gebruiken van de term ‘structureel’ dan? De onderzoeksopzet zwijgt op dat punt.

Het begrip ‘*grensoverschrijdend geweld*’ wordt noch in de studie van Limpach, noch in de onderzoeksopzet duidelijk omschreven. Op welke grens wordt bedoeld wordt niet gezegd.

Het begrip wordt desalniettemin meermalen in de onderzoeksopzet gebruikt. Een dergelijke aanpak is in strijd met een onafhankelijk en wetenschappelijk onderzoek.

De onderzoeksopzet suggereert dat in de brief van het kabinet ook van dergelijk geweld wordt gesproken. Dat is onjuist. Het kabinet heeft het over de moeilijke context waarin Nederlandse militairen moesten opereren, het geweld van Indonesische zijde en de inzet waarbij geweld geen of nauwelijks een rol speelde.

Het onderzoek hanteert niet het onderscheid rechtmatig en niet rechtmatig geweld. In een dergelijk onderscheid is vanaf het begin de ‘grens’ duidelijk. Dat is het destijds geldende recht. Het is niet duidelijk waarom dit onderscheid ontbreekt in de onderzoeksopzet.

Bersiap

Zonder nader onderzoek te hebben gedaan wordt de *'Bersiap-tijd'* beperkt tot de periode medio augustus 1945 tot begin 1946 op Java. En er wordt aan toegevoegd *'dus voorafgaande aan de grootscheepse Nederlandse militaire inzet.'*

De onderzoeksopzet gaat zo voorbij aan vergelijkbaar geweld in andere delen van de Indonesische archipel, zoals bijvoorbeeld de *'rood-witte-terreur'* die op Zuid-Celebes heeft geduurd tot begin maart 1947. Waar een einde aan is gemaakt door de inzet van Nederlandse militairen.

De zinsnede uit de onderzoeksopzet *'dus vooraf aan de grootscheepse Nederlandse militaire inzet'* is dus niet alleen tendentiekus maar ook onjuist.

Onafhankelijkheid

Na de start van het onderzoek is de titel gewijzigd. Het woord *'Onafhankelijkheid'* is toegevoegd. Dat werd meegedeeld in de Nieuwsbrief van 13 december 2018.

Deze wijziging van de titel blijkt tot stand te zijn gekomen onder de druk van Indonesische kant. Die meende dat *'dekolonisatie'* zou betekenen het opnieuw koloniseren en tot een federatie smeden van Indonesië.

Daar was in de Nederlandse optiek echter geen sprake van omdat dekolonisatie het proces is waarbij een kolonie onafhankelijk wordt.

Desalniettemin gingen de Nederlandse onderzoekers door de knieën en accepteerden zij deze Indonesische wens.

Onderzoeker Frakking schrijft: *'Als Nederlandse onderzoekers de Indonesische interpretatie van dekolonisatie zouden gaan omarmen, dan zou een flink gedeelte van de Nederlandse geschiedschrijving moeten worden herzien – in ieder geval ten aanzien van de gehanteerde tijdslijn – met de onafhankelijkheid van 17 augustus 1945 als ijkpunt.'*

Onduidelijk is nu welke betekenis het begrip *'dekolonisatie'* in het onderzoek heeft. Dat is gebrek aan transparantie.

De onderzoeksgroep meent ondertussen dat het volstrekt logisch is dat de titel zo is aangepast. Terwijl de logica daar geheel aan ontbreekt. Tenminste als onafhankelijk en wetenschappelijk onderzoek volgens de vijf principes van wetenschappelijke integriteit het doel is.

Eenzijdigheid onderzoek

De eenzijdigheid van het onderzoek schrijdt voort. Op 2 november 2019 zegt Frank van Ree dat het onderzoeksprogramma een *'wetenschappelijk gefundeerd antwoord moet geven op vragen naar de aard, omvang, oorzaken én impact van het Nederlands geweld...'*. Let op de woorden *'moet'* en *'Nederlands geweld'*. De voorwaarden die het kabinet aan het onderzoek stelde

zijn in de prullenbak verdwenen en het Indonesische geweld wordt niet meer genoemd.

Website: eenzijdig, gesloten, niet transparant en publieksonvriendelijk

De website van het onderzoek is eenzijdig, gesloten, niet transparant en publieksonvriendelijk. Alleen publicaties die hetzelfde standpunt als de onderzoekers innemen staan op de website. Andersluidende opvattingen worden bewust geweerd. Men heeft in drie stappen het criterium daarop aangepast tot publicatie die zijn gemaakt met '*actieve medewerking*' van één of meer van de onderzoekers. Alleen die publicaties staan op de website.

Publicaties waarop wordt gereageerd staan er niet op. Publicaties die direct betrekking hebben op het onderzoek en zijn verschenen na de start van het onderzoek staan er ook niet op. Op de website staan geen publicaties met andersluidende opvattingen. Dat is selectief, niet transparant en in strijd met de principes van wetenschappelijke integriteit.

Het onderzoek heeft een maatschappelijk belang. Het publiek wordt op deze manier niet goed op de hoogte gesteld van de ontwikkelingen m.b.t. het onderzoek.

Ook deze website wordt betaald uit publieke middelen. Maar men wil bewust geen publieksvriendelijke website.

Twijfel of het onderzoek voldoet aan de vijf principes van wetenschappelijke integriteit

De principes van wetenschappelijke integriteit:

1. **Eerlijkheid:** alternatieve visies en tegenargumenten serieus nemen;
2. **Zorgvuldigheid:** wetenschappelijke methoden gebruiken;
3. **Transparantie:** welke data, hoe verkregen, langs welke weg, rol externe belanghebbenden, aangeven waarom welke data niet toegankelijk zijn;
4. **Onpartijdigheid:** keuze methode, beoordeling data, weging alternatieven, niet laten leiden door overwegingen van buiten-wetenschappelijke aard, bijvoorbeeld overwegingen van politieke aard;
5. **Verantwoordelijkheid:** rekening houden met de legitieme belangen van bij het onderzoek betrokken personen.

Sub.1: er is gerede twijfel of dit principe wel wordt gerespecteerd; het standpunt over de website bevestigt die twijfel;

Sub.2: de wetenschappelijke methode is niet bekend gemaakt; de huidige eenzijdigheid is in strijd met dit principe;

Sub.3: het is niet geheel duidelijk hoe de situatie thans is; een aantal onderzoekers geeft er wel duidelijk blijk van zich door politieke opvattingen te

laten leiden bij de selectie van data en wil de rol van de Indonesische belanghebbenden doorslaggevend laten zijn;

Sub.4: de onderzoeksmethode is niet duidelijk ontwikkeld; centrale begrippen zijn niet duidelijk omschreven; bij een aantal onderzoekers blijkt van overwegingen van buiten-wetenschappelijke aard (=van politieke aard);

Sub.5: legitieme belangen van bij het onderzoek betrokken personen worden onevenwichtig behandeld; met een actiegroep die de belangen van sommige Indonesiërs behartigt wordt uitgebreid gesproken, met de FIN – de vertegenwoordiger van twee en een half miljoen Indische-Nederlanders is geen overleg geweest; de FIN is bij brief van 3 juli 2019 afgescheept met de opmerkingen dat de onderzoekers zich niet herkennen in de schets van de FIN, met de feitelijk onjuiste opmerking dat de FIN van enkele onjuiste aannames zou zijn uitgegaan en met de opmerking dat men zich niet herkent in de kritiek van de FIN, allemaal redenen het overleg met de FIN te openen, maar dat is tot u toe nagelaten;

Discussie en kritiek

'Het wetenschappelijk debat en wetenschappelijk onderzoek in het bijzonder zijn gebaat bij discussie en kritiek', schrijft Minister van Buitenlandse Zaken, Stef Blok op 15 augustus 2019 aan de Voorzitter van de Tweede Kamer.

De huidige situatie is dat er geen sprake is van een dergelijk debat en er is gereede twijfel aan het wetenschappelijk karakter van het onderzoek. De onderzoekers gaan discussie en kritiek uit de weg met andersdenkenden. Sedert de start van het onderzoek zijn er enkele studies verschenen die daarop direct betrekking hebben. Ze worden genegeerd en dood gezwegen. Op de website worden ze zelfs niet vermeld.

Een duidelijk omschreven onderzoeksmethode die onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek en geschiedschrijving op grond van feiten en de maatschappelijke, militaire en juridische normen van destijds waarborgt, ontbreekt.

Het onderzoek hanteert allerlei termen die niet zijn omschreven en dus onduidelijk zijn.

Geen enkele centrale term die in de titel van het onderzoeksprogramma staat is duidelijk omschreven.

Daardoor kan het onderzoek 'alle' kanten op.

Uitgesproken standpunten van onderzoekers

Van een aantal onderzoekers zijn standpunten bekend waaruit hun uitgesproken antikoloniale politieke stellingname blijkt.

Stef Scagliola meent dat het aanmatigend is om als voormalige kolonisator te bepalen wat de officiële datum van de Indonesische onafhankelijkheid moet zijn.

Haar standpunt houdt in dat elke inwoner van een voormalig koloniserend land een voormalige kolonisator is.

Een kolonisator is iemand die een kolonie sticht. Dat doet een hedendaagse historicus niet. Dat heeft zo'n historicus ook nooit gedaan. Een Nederlandse historicus is dus geen voormalige kolonisator.

Het standpunt van Scagliola houdt in dat een Nederlandse historicus niet op grond van onderzoek zou kunnen vaststellen wanneer de Republiek Indonesië een onafhankelijke en zelfstandige staat is geworden. Dan resteert als mogelijkheid dat de Indonesiërs dat zelf bepalen. In de wetenschap dat de Indonesiërs hechten aan hun heldengeschiedenis is het vanzelfsprekende resultaat: 17 augustus 1945.

In de groep historici nemen *Anne-Lot Hoek*, *Roel Frakking* en *Remco Raben* dit politieke standpunt ook in.

Getuige de titel van de onderzoeksopzet lijkt die datum één van de uitgangspunten van het onderzoek te zijn. Het gebruik van de termen 'oorlog', 'koloniale oorlog' en 'oorlogsmisdaden' duidt daar op.

Het boek, *De brandende kampongs van generaal Spoor, 2016*, van *Rémy Limpach* is uitgangspunt van de onderzoeksopzet.

Het onderzoek van Limpach is gebaseerd op een bewust gekozen eenzijdigheid: concentratie op de 'zwarte bladzijden'.

Hij meent dat het tot de taak van een historicus behoort moreel en politiek te oordelen. Een dergelijke taakstelling voor een historicus is allerminst vanzelfsprekend en duidt op een politieke invalshoek.

Het boek van Limpach kent als basis geen onderzoeksmodel dat voldoet aan de vijf principes van wetenschappelijke integriteit.

De door Limpach gekozen uitgangspunten en zijn methode hebben tot gevolg dat zijn beschrijving van de Zuid-Celebes-affaire wordt gekenmerkt door: de feiten staan niet op een rijtje; belangrijke primaire bronnen ontbreken of worden geridiculiseerd; manipulatie van gegevens uit primaire bronnen;

verkeerd citeren; schromelijk overdrijven; choqueren; paranoia en ongepaste vergelijkingen.

Daardoor is er gerechtvaardigde twijfel over de rest van zijn boek.

Nicole L. Immler maakt deel uit van de groep onderzoekers. Zij meent dat objectieve en evenwichtige geschiedschrijving niet bestaat en niet wenselijk is. Een dergelijke geschiedschrijving zou volgens haar leiden tot een immuniseringsstrategie die door haar afstandelijkheid de betrokkenen zou kwetsen die zich daardoor terecht persoonlijk miskend zouden voelen. Volgens haar dient de manier waarop geschiedschrijving wordt bedreven te worden getoetst aan het criterium waarin die al dan niet 'koloniaal' is.

De betrokkenen zijn hier de Indonesiërs wier belangen als slachtoffers van het kolonialisme moeten worden gerespecteerd vanuit het hedendaagse en mensenrechtenperspectief.

Deze politieke opvatting over geschiedschrijving leidt noodzakelijk tot eenzijdigheid met nadruk op het Nederlandse geweld.

Remco Raben maakt ook deel uit van de groep onderzoekers. Hij vindt dat goede en slechte kanten van het kolonialisme niet kunnen worden geanalyseerd. Kolonialisme is fundamenteel fout, vindt hij. Hij meent dat Nederland daarom niets goed heeft gedaan in Nederlands-Indië. Hij vindt dat in Nederland, conserverend Nederland zich een beledigde slachtoffermodus heeft aangemeten.

Raben vindt dat, als landen na de kolonisatie hun winkel niet op orde hebben, dat de schuld is van de kolonisator.

Hij vindt dat als je bij geschiedschrijving je niet vergewist wat de meest betrokken mensen ervan vinden er sprake is van een eeuwenoud Koloniaal patroon. Raben duidt hier op de Indonesiërs als de meest betrokken mensen. Niet de Indische-Nederlanders, of de leden van de Molukse gemeenschap in Nederland, noch de veteranen. Dat er betrokkenheid bij de overige Nederlanders zou kunnen bestaan komt bij hem evenmin aan de orde.

Hij vindt dat de dossiers in het Nationaal Archief doordrenkt zijn met de racistische kijk van de witte elite op de gecompliceerde koloniale samenleving. Ze representeren de onderdrukkers niet de onderdrukten, aldus Raben.

In zijn verslag van een studiereis in delen van Oost-Java (16-09-2019) verwerpt hij de wat hij noemt 'traditional Dutch historical approach' omdat die zou leiden tot 'skewed histories'. Voor hem is de 'Indonesische stem' beslissend.

Raben houdt er dus een politieke opvatting over geschiedschrijving op na. Die leidt tot het aannemen van de eenvoudige tweedeling: de Indonesische vrijheidsstrijders als slachtoffers en de Nederlanders als daders en veroorzakers van alle onheil.

Op basis van dergelijke inzichten en opvattingen lijkt het doen van onafhankelijk onderzoek uitgesloten.

Peter Romijn en *Thijs Brocades Zaalberg* hangen het standpunt aan dat Nederland bezig was met een herbezetting van Indonesië voordat de modernisatie van koloniale relaties op de agenda kon worden gezet. Let wel 'modernisatie van koloniale relaties'. Dat duidt op het ontkennen van de dekolonisatie als het beleid van Nederland.

Indonesische archieven en historiografie

De Indonesische beschrijving van deze periode kenmerkt zich door een heldengeschiedenis. Volgens de officiële Indonesische geschiedschrijving zijn de Nederlanders wrede soldaten die verschrikkelijke dingen deden. De Indonesiërs zijn heldhaftige vrijheidsstrijders die zich daartegen te weer stelden.

Dat is niet alleen een simplistische, maar ook een onjuiste voorstelling van zaken.

Er is terughoudendheid van Indonesische kant om over de *Bersiap* open kaart te spelen. Hoe om te gaan met de opvatting van Indonesische kant om dit als *Berdaulat*, d.w.z. als inter-Indonesisch geweld in het kader van onafhankelijkheid, te zien?

Het volgen van een dergelijke politieke benadering zou de *Bersiap* naar de achtergrond laten verdwijnen.

Er is (nog?) geen toegang tot Indonesische archieven.

Het interviewen van Indonesische getuigen blijkt moeilijk te zijn.

De selectie van die getuigen is dat ook.

De relevantie van die getuigenverklaringen in verband met de beperkingen van het geheugen evenzeer.

In hoeverre zijn zij beïnvloed door de officiële heldengeschiedenis van die periode?

In de Nederlands archieven bevinden zich ook Indonesische bronnen. Die zijn toegankelijk.

Binnen de groep onderzoekers bestaat een duidelijke tendens het Indonesische perspectief naar voren te halen en van beslissende betekenis te laten zijn

.
De postkoloniale historici binnen die groep concentreren zich op de doorwerking van het koloniale verleden in de hedendaagse samenleving. Zij willen de dekolonisatie periode beschrijven op basis van de huidige maatschappelijke, politieke en juridische inzichten.

Dit zijn allemaal elementen die een onafhankelijk onderzoek kunnen frustreren en gemakkelijk zullen gaan leiden tot eenzijdige beschrijving van de dekolonisatie van Nederlands-Indië 1945 – 1950.

Slotsom

De huidige situatie met betrekking tot het meerjarenonderzoek geeft reden tot zorg.

Er is nog geen sprake van een onafhankelijk onderzoek.

Het risico dat Nederland binnenkort wordt geconfronteerd met een eenzijdig, vooringenomen en politiek gestuurd onderzoeksresultaat is evident.

De tijd dringt dat er wordt ingegrepen.

Mr. Bauke Geersing, 6 februari 2020.

